

اصول و مبانی برنامه‌ریزی پارک‌های شهری

ته‌سندگان:

دکتر بهرام میرکتولی

زینب زاهدی آبادی

دانشگاه گلستان

۱۳۹۹

سرشناسه	: میرکتولی، جعفر، ۱۳۴۶ -
عنوان و نام پدیدآور	: اصول و مبانی برنامه‌ریزی پارک‌های شهری/ نویسندگان جعفر میرکتولی، زینب زنگی‌آبادی
مشخصات نشر	: گرگان : دانشگاه گلستان، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	: ۲۶۷ ص.
فروست	: دانشگاه گلستان؛ ۷۳.
شابک	: ۵۵۰۰۰۰ ریا: 4-710253-600-978
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۳۴۹.
موضوع	: پارک‌های شهری -- برنامه‌ریزی
موضوع	: Urban parks -- Planning
موضوع	: پارک‌های شهری -- طراحی
موضوع	: Urban parks -- Design
موضوع	: پارک‌های شهری -- ایران -- طراحی -- نمونه‌پژوهی
موضوع	: Urban parks -- Design -- Iran -- Case studies
موضوع	: طراحی منظر
موضوع	: Landscape design
شناسه افزوده	: زنگی‌آبادی، زینب، ۱۳۶۵ -
شناسه افزوده	: دانشگاه گلستان
شناسه افزوده	: Golestan University
رده بندی کنگره	: SB۲۸۲
رده بندی دی‌سی	: ۷۱۲/۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۶۲۱۴۷۳۴

نشریه گلستان. ۷۳

عنوان: اصول و مبانی برنامه‌ریزی پارک‌های شهری
نویسندگان: دکتر جعفر میرکتولی و زینب زنگی‌آبادی

ناشر: دانشگاه گلستان

سال انتشار: ۱۳۹۹

شمارگان: ۱۵۰

صفحه: ۲۶۷

نوبت چاپ: اول

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۰۲-۵۳-۴

قیمت: ۵۵۰۰۰۰ ریال

چاپخانه: سورنا با همکاری انتشارات نورعلم

«مسئولیت صحت مطالب کتاب بر عهده نویسندگان / مترجم است»

«کلیه حقوق معنوی کتاب متعلق به دانشگاه گلستان است»

آدرس: استان گلستان - کیلومتر ۱۰ جاده گرگان-گنبد (کمربندی جدید گرگان - سرخندکلاته)، پردیس دانشگاه گلستان،

سازمان مرکزی، معاونت پژوهش و فناوری، مدیریت کتابخانه و مرکز نشر

تلفن تماس: ۰۱۷ ۳۲۳۰۳۹۷۹ Email: unilib@gu.ac.ir

مرکز فروش: تهران- روبروی دانشگاه تهران - خیابان شهیدنظری-کوچه فرزانه-پلاک یک-انتشارات نورعلم

تلفن: ۰۲۱۶۶۴۰۵۸۸۰

فهرست مطالب

فصل اول: ضرورت مدیریت و برنامه‌ریزی شهری در شکل‌گیری فضاهای عمومی

۳	مقدمه
۴	شهر
۶	برنامه‌ریزی
۷	ویژگی برنامه‌ریزی
۸	برنامه‌ریزی شهری
۱۱	مدیریت شهری
۱۱	مدیریت شهری دوره پیش از اسلام
۱۲	مدیریت شهری دوره پس از اسلام
۱۴	مفهوم فضاهای شهری
۱۶	فضای شهری و تفاوت آن با مکان شهری
۲۰	فضای عمومی و اهمیت آن در برنامه‌ریزی شهری

فصل دوم: باغ ایرانی

۲۵	مقدمه
۲۶	تعاریف باغ و باغ ایرانی
۲۸	تاریخچه باغ ایرانی
۳۲	ساختار و عناصر باغ ایرانی
۳۸	اهداف باغ‌سازی
۳۹	عناصر گونه‌شناختی معماری باغ
۴۰	اهمیت باغ‌ها
۴۱	باغ ایرانی از دیدگاه باورهای اسلامی
۴۲	کارکردهای باغ ایرانی
۴۳	ویژگی‌های باغ ایرانی
۴۴	اصول طراحی و هندسه باغ ایرانی
۵۰	علت‌های شکل‌گیری باغ ایرانی
۵۲	پیکره‌مندشدن حواس پنجگانه در باغ ایرانی
۵۴	باغ ایرانی به‌عنوان یک پارک شهری و فضای سبز کارآمد
۵۵	تأثیر و نقش باغ‌ها در ساماندهی منظر شهری

فصل سوم: فضای سبز

۵۹	 مقدمه
۶۰	 تعاریف و مفاهیم
۶۳	 مفهوم فضای سبز در قرن بیستم
۶۴	 انواع فضای سبز شهری
۷۱	 تقسیم‌بندی فضاهای سبز ایران بر اساس دیدگاه‌های اقلیمی
۷۳	 اهمیت فضای سبز در مفهوم شهرنشینی امروز
۷۴	 جایگاه فضای سبز در برنامه‌ریزی شهری
۷۵	 نظریات و مباحث فضای سبز شهری
۷۹	 عملکردهای فضای سبز شهری
۸۶	 مهم‌ترین زیربخش‌های فضای سبز شهری
۸۷	 طراحی و معماری فضای سبز شهری
۹۰	 ضرورت برنامه‌ریزی و طراحی فضای سبز شهری

فصل چهارم: پارک‌های شهری

۹۵	 مقدمه
۹۶	 تاریخچه‌ی پارک
۹۷	 تعاریف پارک
۹۹	 ماهیت پارک
۱۰۱	 نقش و کارکردهای مختلف پارک
۱۰۳	 انواع طبقه‌بندی پارک‌ها
۱۱۶	 سیستم‌های پارک
۱۱۸	 اهمیت پارک در زندگی انسان
۱۲۱	 تیپولوژی پارک
۱۲۴	 ضوابط و مقررات شهرسازی و برنامه‌ریزی شهری برای ایجاد پارک‌های شهری
۱۲۸	 کمیسیون تشخیص باغ‌ها
۱۳۶	 کمیسیون ماده ۱۴ قانون زمین شهری
۱۳۷	 باغ‌های داخل محدوده قانونی
۱۳۹	 تغییر کاربری از طریق انهدام باغ‌های شهری
۱۴۰	 تغییر کاربری اراضی و باغ‌ها

فصل پنجم: فهرست نیازمندی‌های پارک‌های شهری

۱۴۳	 مقدمه
۱۴۴	 ضوابط مکان‌یابی و طراحی ساختمان‌ها و تأسیسات مورد نیاز پارک‌های شهری
۱۵۶	 اهدافی که باید در طراحی پارک‌ها لحاظ گردد
۱۵۷	 تجهیزات پارک (مبلمان سایت)
۱۶۳	 پارامترهایی که در طراحی پارک‌ها باید به آن‌ها توجه کرد
۱۶۷	 ضوابط طراحی مبلمان پارک‌های شهری
۱۷۳	 نقش طراحی در امنیت پارک‌ها
۱۷۴	 وندالیسم در پارک‌های شهری

فصل ششم: فرآیند مطالعاتی پارک‌ها و فضاهای سبز شهری

۱۸۳	 مقدمه
۱۸۴	 معیارهای مکان‌گزینی پارک‌ها و فضاهای سبز شهری
۱۸۶	 مکان‌یابی کاربری‌های گذران اوقات فراغت
۱۸۶	 مشخصات مکان‌یابی در کاربری‌های گذران اوقات فراغت
۱۸۸	 برآورد نیاز به فضای سبز
۱۸۹	 سرانه
۱۹۹	 روش محاسبه سرانه فضای سبز
۲۰۲	 سطح‌بندی فضای سبز
۲۰۳	 فضاهای باز شهری
۲۰۵	 انواع و عملکرد فضاهای باز شهری
۲۰۷	 استانداردهای پارک و زمین‌های باز
۲۰۸	 مدل‌های برنامه‌ریزی فضاهای باز
۲۰۹	 مدل پیش‌بینی فضاهای گذران اوقات فراغت
۲۱۰	 ملاحظات پدافندی در رابطه با کاربری فضاهای سبز و باز

فصل هفتم: مؤلفه‌های محیطی پارک‌های شهری

۲۱۳	مقدمه
۲۱۴	ضوابط طراحی کاشت گیاهان در پارک‌های شهری
۲۱۴	اصول طراحی کاشت
۲۱۵	اقدام‌های حفاظتی
۲۱۵	اقدام‌های پرورشی
۲۱۶	انتخاب گونه‌های گیاهی
۲۱۸	عوامل مؤثر بر گزینش گونه‌های مناسب جهت فضای سبز شهری
۲۲۴	گونه‌های گیاهان مناسب در اقلیم‌های مختلف
۲۲۴	ملاک‌های انتخاب درختان مناسب برای خیابان
۲۲۶	آسیب‌شناسی فضای سبز شهری

فصل هشتم: مدیریت فضای سبز و پارک‌های شهری

۲۳۹	مقدمه
۲۴۰	تاریخچه‌ی مدیریت فضای سبز شهری
۲۴۱	مدیریت فضای سبز شهری
۲۴۲	نگهداری و محافظت از پارک‌ها
۲۴۲	اقدام‌های نگهداری و محافظت از پارک‌ها
۲۴۹	منابع

پیشگفتار

سکونتگاههای شهری عمری به درازای تمدن انسان بر روی کره زمین دارند. ظرفیت هایی که دستاوردهای تمدنی برای جامعه انسانی فراهم ساخت، امکان تشکیل جمعیت های بزرگ و متمرکز در یک موقعیت جغرافیایی پر استعداد همسو با الزامات زندگی مطابق با صورتبندی های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی زمانه جوامع را فراهم ساخت. از زمان شکل گیری شهرها به این سو، ما شاهد رشد و توسعه کمی و کیفی در این سکونتگاه هستیم و از گذشته تاکنون به عنوان مرکز ثقل بروز عالی ترین دستاوردهای فرهنگ مادی و معنوی جامعه انسانی، توجه تعداد بیشتری از مردم را بخود جلب و جذب کرده و سهم جمعیتی بیشتری را در جهان به خود اختصاص داده است. امروزه طبق آخرین آمارهای موجود بیش از ۷۰ درصد جمعیت جهان در شهرها و حواشی آن زندگی می کنند. با وجود این، هر شهرها با کمتر از ۵ درصد خشکی های کره، سهم بسیار اندکی از خشکی های جهان را بخود اختصاص داده است. این بدان معناست که فشردگی بسیار زیاد استقرار و تجمع انسانی در پهنه های محدود است. فشردگی و سبک زندگی شهری در دنیای امروز قرین با مخاطرات بسیاری است. جرم زایی، آلودگی محیطی، فقر، آسیب های فردی و اجتماعی هر کمبود زمین و مسکن، امکانات، خدمات و دسترسی به خدمات شهری را اجتناب ناپذیر کرده است. در این شرایط یکی از امکانات شهری کمک کننده به ساکنین شهری، دسترسی به فضای سبز و تفرجگاهی اطراف و درون شهرها است. بزرگ و گسترده شدن شهرها باعث فاصله گرفتن رو به تزايد جمعیت ساکن از طبیعت و چشم اندازهای طبیعی اطراف شهرها است. پس ایجاد خدمات تفرجگاهی و گذران اوقات فراغت خانوارها و ساکنین شهری در مقیاس شهری و محلی از ضروریات است. بدین سبب مدیران و برنامه ریزان شهری با تهیه طرح های توسعه و نقشه های کاربری، سعی می در تامین عدالت فضایی و خدمات شهری از جمله زمین مورد نیاز و طراحی و اجرای پارک های شهری دارند. در این اساس کتاب حاضر تحت عنوان اصول و مبانی برنامه ریزی پارک های شهری تلاش دارد تا ضمن ارائه تحلیل علمی از این ضرورت فزاینده، اصول، راهکار و مدل های طراحی و تامین پارک های شهری را برای کمک و هدایت برنامه ریزان و مدیران شهری فراهم نماید. محتوای و مطالب این کتاب مورد استفاده مدیران، متخصصین و کارشناسان شهری و همچنین اساتید و دانشجویان رشته های شهرسازی و طراحی شهری، جغرافیا و برنامه ریزی شهری و طراحی فضای سبز و محیط زیست و سایر رشته های مرتبط در مقاطع مختلف می باشد.

مطالب کتاب در هشت فصل ارائه شده است. در فصل اول مدیریت و برنامه ریزی شهری در شکل گیری فضاهای عمومی شهری مورد بحث قرار گرفته است. فصل دوم به ارائه اطلاعات در باب باغ ایرانی بعنوان مدلی منحصر بفرد از عناصر شهرهای ایرانی پرداخته است. تعاریف، تاریخچه، ساختار و عناصر، اهداف، اهمیت، گونه ها، کارکرد و علت شکل گیری و اصول هندسی و پیکره بندی باغ ایرانی بررسی شده است. در فصل سوم موضوع فضای سبز مد نظر قرار گرفته است. اهمیت فضای سبز، شاخص ها و استانداردها، ضوابط و مقررات

طراحی و معماری فضای سبز، اقلیم و فضای سبز و تقسیم‌بندی فضای سبز شهری از مباحث این فصل است. فصل چهارم پارک‌های شهری بررسی و تحلیل شده است. تعریف، ماهیت، مقیاس و کارکرد، سیستم‌ها، تیپولوژی، ضوابط و مقررات پارک‌ها و همچنین کمیسیون‌های مرتبط با موضوع پارک‌های شهری در این فصل مورد توجه واقع شده است. در فصل پنجم فهرست نیازمندی‌های پارک‌های شهری از جمله ضوابط مکانیابی و طراحی ساختمان و تاسیسات پارک‌ها، تجهیزات، پارامترها در طراحی فضای پارک‌ها، طراحی مبلمان پارک‌ها، ایمنی در طراحی و وندالیسم در پارک‌ها از موضوعات مورد بحث است. فصل ششم کتاب، فرآیند مطالعاتی پارک‌ها و فضاهای سبز شهری بررسی شده است مکانیابی پارک‌ها، مکانیابی کاربری‌ها، سرانه‌ها و روش‌های محاسبه آن. فضاهای باز شهری، مدل‌های پیش‌بینی و مدل‌های پدافندی فضای سبز و پارک‌ها از این جمله است. فصل هفتم: مؤلفه‌های محیطی پارک‌های شهری از جمله اقدامات حفاظتی، اقدامات پرورشی، انتخاب گونه‌های و آسیب‌های متوجه آن‌ها و پارک‌ها از موارد مورد توجه این فصل است. فصل هشتم به‌عنوان فصل پایانی، مباحث مدیریت فضای سبز و پارک‌های شهری را مورد توجه قرار داده است.

در تدوین این کتاب از راهنمایی استاد محترم، مدیران شهری و کارشناسان برجسته بهره‌مند بودیم که تشکر و سپاس داریم. پذیرای اعلام کتاب‌های ابرارادات احتمالی کتاب و یا پیشنهاداتی که در جهت تقویت مطالب باشد خواهیم بود. از مدیریت و کارشناسان حوزه نشر دانشگاه، انتشارات واژگان سیرنگ و ویراستار محترم تشکر و قدردانی می‌شود.

جعفر میرکتولی - زینب زنگی‌آبادی